

Uchwała z dnia 28 marca 2001 r.

III ZP 2/01

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie: SN Maria Tyszel, SA Herbert Szurgacz.

Sąd Najwyższy, przy udziale Prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego w sprawie z wniosku Marka K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w S. o niedokonywanie potrąceń ze świadczenia i umorzenie zadłużenia na koncie Funduszu Alimentacyjnego, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 28 marca 2001 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 21 grudnia 200 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 § 1 KPC

Czy zobowiązany do alimentów może domagać się w postępowaniu sądowym umorzenia należności funduszu alimentacyjnego ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przedmiocie umorzenia należności funduszu alimentacyjnego przysługuje odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

U z a s a d n i e

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego. Decyzją z dnia 29 lipca 1999 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w S. stwierdził, że od dnia 1 sierpnia 1999 r. wnioskodawca Marek K. będzie otrzymywał rentę z tytułu niezdolności do pracy w kwocie 341,23 zł, bowiem pozostała część świadczenia w wysokości 172,72 zł podlega potrąceniu z tytułu zadłużenia wobec funduszu alimentacyjnego.

Decyzją z dnia 6 października 1999 r. Dyrektor Oddziału ZUS odmówił wnioskodawcy umorzenia zadłużenia wobec tego funduszu. Odwołanie Marka K. od pierw-

szej z tych decyzji Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Siedlcach oddalił, a w części dotyczącej umorzenia zadłużenia odrzucił (wyrok z dnia 28 grudnia 1999 r. [...]). Sąd ten ustalił, że wnioskodawca od lutego 1983 r. pobiera rentę z tytułu niezdolności do pracy, która od dnia 13 maja 1991 r. została zajęta przez Komornika Sądu Rejonowego dla W.-P. z tytułu egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Wysokość tych potrąceń była różna w różnych okresach, ostatnio organ rentowy wypłacał wnioskodawcy kwotę 341,23 zł. W ocenie Sądu wydając pierwszą z zaskarżonych decyzji organ rentowy nie naruszył prawa – art. 139 ust. 1 pkt 3, 140 ust. 1 pkt 1 oraz 141 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.).

Co do drugiej z tych decyzji, Sąd uznał, że umorzenie należności wobec funduszu alimentacyjnego, należy w myśl art. 17 ustawy z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200 ze zm.), do wyłącznej kompetencji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, droga sądowa jest więc w takich sprawach wyłączona, co uzasadnia odrzucenie odwołania.

Rozpoznając apelację wnioskodawcy od tego wyroku Sąd Apelacyjny powziął poważną wątpliwość prawną wskazaną w postanowieniu. Według tego Sądu do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych sprawa nie budziła wątpliwości. Decyzje organu rentowego miały w takich sprawach charakter uznaniowy, co wyłączało składanie w nich odwołania do sądu – art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.). W nowym stanie prawnym kwestia ta może budzić wątpliwości gdy się weźmie pod uwagę, że w obecnie obowiązującej ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych nie wymienia się wśród decyzji ZUS podlegających zaskarżeniu decyzji dotyczących świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, skoro ustawa nie wyłącza jednak wyraźnie takich decyzji z możliwości ich zaskarżenia do sądu, odwołanie od nich winno przysługiwać. Wniosek taki wynika także z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2000 r., III ZP 15/00.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Za powołaną wyżej uchwałą z dnia 30 czerwca 2000 r. (OSNAPiUS 2000 nr 23, poz. 864), w której Sąd Najwyższy uznał, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Spo-

łecznych odmawiająca umorzenia w całości lub w części należności z tytułu składek, podlega merytorycznej kontroli sądu, należy powtórzyć przede wszystkim, że w uregulowaniach organizacji ubezpieczeń społecznych doszło do znaczącej zmiany stanu prawnego powstałej w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Ustawa ta, określająca między innymi zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i zasady ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, a także zasady działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 2 ust. 1 pkt 1, 2 i 6 ustawy), uchylili w całości, między innymi, ustawę z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, w której przewidując prawo odwołania do sądu od decyzji organu rentowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, wyraźnie wskazano, że nie przysługuje ono w sprawach, w których decyzja zależy od swobodnego uznania (art. 23 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych). W aktualnym stanie prawnym (art. 83 ust 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności ustalania wymiaru składek, a także umarzania należności z tytułu składek, przy czym wyliczenie tych decyzji w powołanym wyżej przepisie, nie ma charakteru wyczerpującego (świadczy o tym sformułowanie „ w szczególności ”), co trafnie zauważył Sąd Apelacyjny. Od decyzji Zakładu przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach KPC. Jedynie od decyzji przyznającej świadczenie w drodze wyjątku oraz od decyzji odmownej w tego rodzaju sprawach odwołanie nie przysługuje (art. 83 ust. 4 tej ustawy). Ta nie budząca, w ocenie Sądu Najwyższego, wątpliwości interpretacyjnych na tle wykładni gramatycznej zasada oznacza, że w aktualnym stanie prawnym kognicja sądu jest wyłączona tylko w sprawach dotyczących decyzji przyznających albo odmawiających przyznania świadczenia w drodze wyjątku. Brak podstaw do wyłączenia dopuszczalności zaskarżenia innych decyzji Zakładu w sprawach wymienionych w ustawie, „według zasad określonych w przepisach KPC”, w tym dotyczących świadczeń z funduszu alimentacyjnego, są to bowiem sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 2 pkt 1 i 3 KPC) i jako takie mają charakter sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 KPC.

Powyżej przytoczone wywody uzasadniały stanowisko zawarte w powołanej wyżej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2000 r. i znajdują zastosowanie także dla rozstrzygnięcia obecnego zagadnienia prawnego.

Stosownie do art. 18 ustawy z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym przewidziane w tej ustawie decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydają właściwe organy tego Zakładu zaś od decyzji (wszystkich wydawanych w sprawie świadczeń z funduszu alimentacyjnego w oparciu o ustawę z dnia 18 lipca 1974 r.), o których mowa w ust. 1, przysługują środki odwoławcze przewidziane dla odwołań w sprawach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Przepis art. 17 ustawy upoważnił ZUS do umorzenia w szczególnie uzasadnionych wypadkach należności funduszu alimentacyjnego między innymi od osób zobowiązanych do alimentów. Wymienione w tych przepisach decyzje podejmowane są w indywidualnych sprawach dotyczących ubezpieczeń społecznych - art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - od których, zgodnie z ust. 2 tego przepisu, przysługuje odwołanie do właściwego sądu według zasad określonych w przepisach KPC. Pozwala to na wyrażenie stanowiska, że w aktualnym stanie prawnym decyzja organu rentowego odmawiająca umorzenia zaległości z funduszu alimentacyjnego osobie zobowiązanej do alimentów podlega merytorycznej kontroli sądu, który w przypadku wniesienia od decyzji odmownej odwołania, ocenia czy zachodzą szczególnie uzasadnione wypadki pozwalające na umorzenie takich należności.

W kontekście powyższych uwag warto odnotować stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w postanowieniu z dnia 18 maja 2000 r., II UKN 345/00 (OSNAPiUS 2000 nr 18 okładka), według którego decyzja ZUS w przedmiocie umorzenia zaległości z funduszu alimentacyjnego miała charakter uznaniowy, stąd też nie służyło od niej odwołanie do sądu w myśl art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych. Stanowisko to na gruncie poprzedniego stanu prawnego nie mogło budzić wątpliwości, obecnie jednak – z przyczyn wyżej przytoczonych – nie zachowało aktualności.

Wyrażając przedstawione w uchwale stanowisko, uwzględniono, jako wskazówki interpretacyjne, zasady zawarte w art. 45 ust. 1 i 77 ust. 2 Konstytucji. Według tych zasad, każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy (...) sąd, zaś ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji uchwały.

=====